

Fred Kistenkas

ZUIDERZEEZOUT

foto's Kristian Peters

Na de bouw van de Afsluitdijk in 1932 verdwenen langzaam de vele zoutminnende plantjes rond de voormalige Zuiderzee. Maar eentje kwam eind jaren zeventig opeens terug. Althans in Urk, waar ik in die tijd regelmatig kwam. Ik herinner mij dat Urker vissers het plantje in de haven hadden gevonden, nadat het er al een tijdje niet meer was gezien. De oudere Urkers herkenden de soort uit de Zuiderzeetijd en hadden het eetbare plantje zien verdwijnen. Maar opeens was het er weer. Later vonden wij als Wageningse onderzoekers ze ook in Elburg langs de provinciale weg N309 naar Flevoland en nog weer later ook in Flevoland zelf. Het was voor ons op de Wageningse campus een raadsel. Kwam de plant terug door oud Zuiderzeezout dat nog in de grond zat en opborrelde?

We hebben het hier over hertshoornweegbree (*Plantago coronopus*), een soort die van nature vooral in duingebieden voorkomt, kustgebieden met ziltige grond. En dus ook rond de oude Zuiderzee, tot de populaties door de overgang naar het zoete IJsselmeer geleidelijk uitdoofden.

De nieuwe duidelijke en plotselinge opmars van hertshoornweegbree heeft volgens kenners bij mij op de campus niks te maken met Zuiderzeezout in de grond; dat zou zo langzamerhand wel weg zijn. Inmiddels denken we in Wageningen het raadsel ontrafeld te hebben. Hertshoornweegbree wordt altijd aangetroffen in berm van drukker doorgaande wegen waar in de winter maanden flink gepekeld is. In natuurgebieden waar nooit strooizout wordt gebruikt, zie je dit nostalgische Zuiderzeeplantje niet. De zoutige bodem van berm geeft het hertshoornweegbree een voorsprong op andere (pionier) planten die niet zo goed tegen zout kunnen. Dat verklaart wellicht ook onze vondst in de haven van Urk juist na notoire strenge winters.

Het is een leuk verhaal; het raadsel van Urk en Elburg. Het gaf menig botanicus hoofdbreken, maar nu zijn we er dus uit: het plantje heeft ons strooizout nodig. Meteen krijg je dan als natuurjurist de vraag of zo'n historisch plantje extra wettelijke bescherming nodig heeft. Ik denk van niet. Hertshoornweegbree komt weer veel voor, het is een algemene soort geworden. Sommigen zullen het onkruid noemen. Populaties worden niet bedreigd en ecosystemen staan niet op instorten als dit plantje ergens weer verdwijnt. Het is hooguit een karakteristieke soort voor duinhabitattype H1310-B zilte pioniersbegroeiingen (zeevetmuur). Hertshoornweegbree speelt slechts een piepkleine bijrol in sommige Natura 2000-habitats. In andere habitats is de soort niet echt onmisbaar, maar gezien zijn eetbaarheid en fraaie geschiedenis is het wel een leuk verhaal. Eetbaar met vis, naar oud Urks of Elburgs recept. Zelfs in de Noord-Italiaanse keuken schijnt hertshoornweegbree een geliefde groente te zijn.

Een aardig verhaal is niet genoeg voor een plekje in ons natuurbeschermingsrecht. Wij denken in termen van bedreigde ecosystemen, populaties en kwetsbare natuur. Het verhaal van de inmiddels algemene soort hoort thuis in een ander rechtsgebied dan het natuurbehoudrecht. In het auteursrecht bijvoorbeeld, maar zelfs dat speelt hier niet. Een teruggekeerd nostalgisch plantje juridisch beschermen? Nee, je hoort het niet vaak uit de mond van een jurist, maar ik zou hier zeggen: niet alles hoeft juridische bescherming. Hooguit misschien stiekem wat strooizout eromheen gooien als we weer een zachte winter hebben.

fred.kistenkas@wur.nl